ring), burial 103 of a child (a miniature cup, a flint flake, a necklace made of 2 amber beads and bronze coil beads, a crossbow ladder brooch, and a small iron knife), and burial 104 of a male (a miniature cup, bronze belt fittings (a buckle and a tip)(Fig. 1), a coil ring, and fragments of an iron sword), dating to the second half of the 6th century.

Test pit 1 contained 3 inhumations: burial 105 of a woman (2 type IV cruciform pins and 5 flat bracelets) (Fig. 2), burial 106 of a woman (2 miniature ceramic cups, 2 coil rings, 2 bronze bracelets with broad triangular cross-section terminals), and burial 107 of a male (3 iron socketed spearheads, a fragment of a small scythe, and a bronze coil ring), preliminarily ascribed to the late 10th – early 11th century. 185 iron and bronze artefacts and artefact fragments from destroyed inhumations and cremations dating to the second half of the 7th–12th centuries were found in the vicinity of the test pit (Fig. 3).

Test pit 2 contained burial 108, a male inhumation (a horse head sacrifice with an iron bit between its teeth (Fig. 4), an iron socketed axe, and a fragment of a type IV profiled brooch) preliminarily dated to the B_2/C_1 period. The bronze artefacts found in the vicinity of the test pit are also characteristic of this period (Fig. 5).

Gytis Grižas, Valdas Steponaitis

Mankiškių kapinynas

Kapinynas yra Mankiškių kaime (Radviliškio r.), šalia senųjų kaimo kapinaičių, nuolaidėjančioje kalvelės dalyje, žemės ūkio paskirties žemėje. Jis buvo surastas 2008 m., labai stipriai nukentėjęs nuo kapų plėšiko, kuris, kaip paaiškėjo, šioje vietoje radinius metalo detektoriumi rinko apie pusmetį. 2008 m. spalio mėnesį gavus žinių apie čia randamus neaiškius radinius, žvalgytas arimas šalia senųjų kaimo kapinaičių. Žvalgymų metu arime, apie 90x30 m dydžio plote, surinkta keliasdešimt pavienių archeologinių radinių bei keli žmogaus kaulų fragmentai. Žvalgyto ploto P dalyje rastos suardyto griautinio kapo 1 liekanos su įkapėmis.

2009 m. į R ir P nuo senųjų kaimo kapinaičių vykdyti žvalgomieji archeologiniai tyrimai, siekiant nustatyti kapinyno ribas. Ištirtos 4 perkasos, 69 m² plotas, be to, žvalgytas daugiau kaip 150x200 m plotas. Tyrimų metu aptikti 8 griautiniai kapai, iš kurių 6 apardyti įvairaus laikotarpio perkasimų ir arimo. Mirusieji laidoti aukštielninki, ištiestomis kojomis. Rankų padėtį buvo galima nustatyti tik dviejuose kapuose, kur jos buvo sulenktos per alkūnes į viršų smailiu kampu ar kiek įkypai padėtos ant krūtinės. Kapų duobės skirtingose kapinyno vietose aptiktos 20–40 cm gylyje. Jos netaisyklingo stačiakampio formos, suapvalintais galais. Kapai orientuoti ŠR–R (kapai 4, 6, 7, 8), V (kapai 1, 2, 3) bei PV (kapas 5) kryptimi. Tyrimų metu kapuose karstų liekanų neužfiksuota. Perkasoje 2 po arimo sluoksniu, permaišytoje žemėje buvo surinkta keliolika radinių ir kaulų iš suardytų kapų (1 pav.).

Kadangi dauguma kapų apardyti, o juose rasta tik 16 radinių, apie įkapių komplektus galima spręsti tik iš kapų 7 ir 8 (2 pav.) bei iš suardyto kapo 1. Kape 7 pilvo srityje rastos tik dvi 7 mm skersmens įvijos, kape 8 šalia mirusiojo galvos rastas įmovinis ietigalis, krūtinės srityje – geležinis lazdelinis smeigtukas su prikorodavusiomis žalvarinių grandelių liekanomis, prie dešinės kojos – geležinis peilis tiesia nugarėle. Nors kapas 1 buvo suardytas, tačiau

1 pav. Perkasa 2 tyrimų metu. Apardytas kapas 2. G. Grižo nuotr.

Fig. 1. Trench 2 during the excavation. Disturbed burial 2.

2 pav. Perkasa 4. Kapai 5–8. G. Grižo nuotr.

Fig. 2. Trench 4. Burials 5–8.

šalia sunykusių kaulų liekanų gana kompaktiškame plote rastos 3 antkaklės balneliniais galais fragmentai, krūtinės papuošalas, sudarytas iš 2 kryžinių smeigtukų, sujungtų grandinėle su skirstikliu, įvijinio žiedo ir įvijos (?) fragmentai, žalvarinė adata bei geležinė yla ir peilio dalis. Kituose, apardytuose kapuose, rasta po vieną radinį: 2 geležiniai lazdeliniai, 1 kiaurakryžmis smeigtukas su pusrutulio formos buoželėmis galuose bei geležinis peilis tiesia nugarėle.

3 pav. Smeigtuko trikampe galvute fragmentai. V. Steponaičio nuotr.

Fig. 3. Fragments of a pin with a triangular head.

Tirtuose plotuose, kapuose ir žvalgant kapinyno teritoriją 2008 ir 2009 m. surinkta beveik 200 archeologinių radinių ir jų fragmentų, datuojamų V–XII a. Rasta 41 apgalvio plokštelė, dauguma kurių siauros, 4–14 mm, kelios 19, 3,3–3,4 cm pločio. Aptikta 10 antkaklių ir jų fragmentų. Dauguma jų skirtinos antkaklių tordiruotu lankeliu su kilpele ir kabliuku galuose tipui, po vieną fragmentą – dvigubu lankeliu ir ramentiniais galais. Lankinės segės išliko labai fragmentiškai. Daugiausia surinkta pusrutulio, aguonos, žiedelio formos buoželių, kelios laiptelinių, ilgakojės segės dalis bei viena lankinė segė kryžine kojele su grandinėlės fragmentu. Rastos tik 3 pasaginių segių dalys – dvi priskiriamos segėms daugiakampiais galais tipui, viena cilindriniais galais bei keli jų adatų fragmentai. Aptikta ir viena 4,7x3,6 cm dydžio dviejų pusmėnulių, sujungtų masyviu išlenktu lankeliu, formos plokštelinė segė. Jos paviršius buvo dengtas kito metalo plokštele, kuri neišliko. Pagal išlikusius pėdsakus galima teigti, kad pusmėnuliai buvo puošti dviem stambesnėmis akutėmis su smulkiais taškučiais aplink ir iškilių taškučių eile pagal kraštus. Smeigtukai žalvariniai, deformuoti, dauguma fragmentiški, skirtini įvairiems tipams, pradedant lazdeliniais, kurių yra ir geležinių. Rastos vieno ratelinio bei kelių žiedinių smeigtukų galvutės, smeigtukas trikampe galvute su buoželėmis kampuose, nuokamieniai smeigtukai, užsibaigiantys pusrutulio formos buožele bei lygiu viršumi. Dominuoja kryžiniai smeigtukai. Tai kryžiniai ir kiaurakryžmiai pusrutulio formos buoželėmis, kryžiniai smeigtukai su apskritomis plokštelėmis galuose ir centre, puošti koncentriniais grioveliais. Iš radinių išsiskiria du, atrodo, to paties smeigtuko trikampe galvute fragmentai (3 pav.). Smeigtukas lietas, galvutės kampai užsibaigia netaisyklingu apskritimu su dviem iškiliais spurgeliais, aplink juos yra po apskritimo formos įdubimą. Centrinė galvutės dalis puošta plačiais grioveliais su reljefiniais trikampėliais ir įmuštų smulkių netaisyklingų trikampėlių su iškiliu taškučiu centre ornamentu. Galvutė ties adata užkirsta statmenai. Tokio tipo smeigtukų yra Latvijos ir Estijos finougriškoje medžiagoje, jie datuojami XI–XIII a. Surasta masyvios apyrankės daugiakampiais galais lankelio dalis, storagalių apyrankių daugiakampiais ir rombiniais galais, įvijinių apyrankių fragmentų bei 2 apyrankės trikampe iškilia briauna. Surinkta keliolika įvijinių ir praplatinta priekine dalimi žiedų, cilindrėlių, rombo formos kabučių, smulkių apkalėlių fragmentų, tarp jų ir 2 ge-

riamojo rago apkalų fragmentai, dvinarės sagtelės dalis.

Darbo įrankių ir ginklų surasta tik keliolika. Tai įtveriamieji peiliai ir jų fragmentai, dvi ylos, kaplio (?) dalis, siauraašmenio pentinio kirvio ir plačiojo kovos peilio fragmentai. Ietigaliai įmoviniai, vienas profiliuota, vienas rombo formos (kapas 8) plunksna bei dar vienas juostinis. Aptiktos dvi žalvarinės adatos ir žemos netaisyklingos statinaitės formos 24,86 g svorio švininis (?) svarelis.

Kapinyne laidota V–XII a., o aptikti radiniai ir laidosena būdinga tiek žiemgalių, tiek ir žemaičių kapinynams.

Žvalgant spėjamą kapinyno teritoriją, rasta ir vėlesnių laikų radinių: monetų, sagų, įvairių dirbinių dalių. Ankstyviausios monetos – tai 1652 m. Kristinos Livonijos šilingas, 1748 m. Jelizavetos Rusijos denga, 1766 m. Stanislovo Augusto Lenkijos grašis, kitos monetos – tai XIX a. pabaigos – XX a. pabaigos Rusijos, Vokietijos, TSRS kapeikos ir pfenigai.

Mankiškiai cemetery

The cemetery was found in 2008 in Mankiškiai village (Radviliškis District) beside the old village cemetery on the hill's slope. During the 2009 field survey and evaluation, 4 trenches (a total of 69 m²) were excavated, 8 inhumations found (Figs. 1, 2), and an area over 150 x 200 m in size surveyed. The individuals were buried supine with the legs extended, but the position of the arms could be determined in only two burials, where they were bent at the elbow in an acute angle or placed somewhat sideways on the chest. Almost 200 finds and find fragments dating to the 5th–12th centuries were collected. They were mostly only artefact parts or fragments because the cemetery's territory has long been ploughed. Chaplet plates, neck-rings, crossbow and penannular brooches, various pins (Fig. 3), bracelet and ring parts, tools, and several weapons: spearheads and a broad fighting knife were discovered. The finds and funeral rites are characteristic of both Semigallian and Samogitian cemeteries.

Julius Kanarskas

Kalnuvėnų kapinynas

Kalnuvėnų kapinynas (A1652, unikalus kodas 26637) (Klaipėdos r.) aptiktas 2001 m. rudenį (*ATL 2001 metais,* V., 2002, p. 245), o tyrinėjamas nuo 2002 m. (žr. *ATL 2002 metais,* V., 2005, p. 103–105; *ATL 2003 metais,* V., 2005, p. 128; *ATL 2004 metais,* V., 2006, p. 105–107; *ATL 2005 metais,* V., 2006, p. 116–118; *ATL 2006 metais,* V., 2007, p. 154–157; *ATL 2007 metais,* V., 2008, p.184–188; *ATL 2008 metais,* V., 2009, p. 122–126). Iš viso ištirtas 890,65 m² dydžio plotas, kuriame aptikti 74 griautiniai ir 3 degintiniai VIII–XI a. kapai, 2 stulpavietės ir surinkti 595 archeologiniai radiniai, dalis kurių priskiriama senajam geležies amžiui (II–V a.).

2009 m. tyrimai tęsti labiausiai žemės judinimo darbų suardytoje dalyje, kurioje ištirtas 80 m² dydžio plotas (perkasos 23, 24), aptikta 12 griautinių kapų, 1 stulpavietė ir surinkta 16 radinių. Suardytos kapinyno dalies centrinėje dalyje (į P–PR nuo 2002–2008 m. ištirto ploto), perkasoje 23 (40 m²) aptikti 9 griautiniai kapai (kapai 77–85) ir 1 stulpavietė, o ŠV dalyje atidengtoje perkasoje 24 (80 m²) – 3 griautiniai kapai (kapai 86–88). Visi kapai smarkiai suardyti žemės judinimo darbų metu. Jų viršutinės dalys sunaikintos, o išlikusios tik nuo 3–8 iki 12–27 cm storio apatinės dalys.